

Reportatge **Glòria Farrés**

MARCEL

i l'ofici d'escriure

Marcel Proust (Auteuil, 1871- París, 1922) és considerat un dels millors escriptors francesos del segle XX, al costat de Ferdinand Céline. La seva obra principal, *A la recerca del temps perdut*, és una novel·la de més de tres mil pàgines, distribuïdes en set llibres, en la qual es recrea el món de la societat parisenca al llarg de quatre generacions. La seva prosa, que avança amb llibertat per bé que és espessa i feta de moltes capes, descriu el món que Proust va viure, un món que es va acabar amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial. L'estil és dens, d'una sensualitat expressiva captivadora, fet amb un llenguatge ric, en aquell moment ple de novetat, i amb gran profunditat psicològica. Va morir quan tenia 51 anys d'una bronquitis mal curada que posava fi a una salut feble per causa de l'asma i a un cansament crònic degut a les condicions imposades per l'escriptura.

Certament la *Recerca* és una obra titànica, demana una lectura lenta i calmada. El seu objectiu principal és exposar, a través d'un procés d'introspecció atzarós i potent, la formació

d'un artista en el si de la seva família i de la societat. Tot i la llargada de l'obra, la construcció de la *Recerca* és relativament senzilla. Parteix d'un centre neuràlgic –la casa paterna de l'avi a Combray–, que conforma l'espai matricial del protagonista. Aquesta casa té dues prolongacions materials i simbòliques: el costat on hi ha la casa i els jardins dels Swann, i el costat on hi ha el castell i els dominis dels Guermantes. Aquesta topografia és el suport material d'universos complementaris i de dos mons socials: la burgesia i la noblesa. El desenvolupament de la novel·la, que narrarà els esdeveniments al llarg de trenta anys, els anirà atraient fins que, a la fi, els unirà. Aquesta imatge de dos mons que, sent heterogenis, el pas del temps i la pròpia dinàmica vital els relaciona, els vincula i finalment els uneix, va paral·lela al mateix procés de l'escriptura, en la qual, les frases en principi allunyades les unes de les altres, es van unint intrínsecament fins a omplir de sentit tot l'univers narratiu.

El 1906, després de la mort de la seva mare, amb qui sempre el va unir un amor intensísim, Proust es mudà a un apar-

Viena publica 'Un amor d'en Swann', segon volum, dels set totals, d' 'A la recerca del temps perdut', traduït per Josep Maria Pinto

tament del Boulevard Haussmann. És allà on, enclaustrat a la cambra que va fer recobrir de suro per insonoritzar-la del món exterior, escriurà la *Recerca*. Seguia uns horaris estrictes: dormia de dia i escrivia de nit, per aprofitar el silenci, modificant constantment el text, suprimint o enganxant afegitons de paper als fulls originals. Al llarg dels quinze anys de redacció de l'obra –fins a la seva mort; va morir uns dies després d'haver-la enllestida–, rarament sortia, si no era per observar algun detall que calia descriure i no recordava bé, o fer alguna visita. Tenia per la seva obra, doncs, una dedicació exclusiva i un sacrifici notable.

Per què Proust, als 36 anys, va decidir consagrar la seva vida a la seva obra? Què era això tan essencial que volia comunicar-nos i per la qual cosa estava disposat a patir un ascetisme vital tan estricte? Si és que una pregunta així té resposta, en el cas de Proust podríem trobar-ne alguna possible en un text que va quedar inèdit en vida de l'autor. En aquest text, publicat pòstumament (*Contra Sainte-Beuve*, 1954) va voler rebatre la posició del crític Sainte-Beuve (1804-

1869), per al qual l'obra literària no era en res diferent del caràcter i de la vida exterior de l'escriptor. Proust hi defensava tot el contrari: "Un llibre és el producte d'un altre jo que aquell que es manifesta en els nostres costums, en la societat, en els nostres vicis. Aquest jo, si volem mirar de comprendre'l, és al fons de nosaltres mateixos i, només intentant recrear-lo en nosaltres, podem arribar-hi. Res no pot dispensar-nos d'aquest esforç". Proust considera, doncs, que cal arribar a aquest jo a través de l'escriptura i que *res* no pot dispensar-nos de fer-ho! Es tracta d'arribar a aquell jo "que percebem ben bé com l'únic real i per al qual només els artistes acaben vivint, com un déu que abandonen cada vegada menys i al qual han sacrificat una vida que només serveix per honorar-lo". Aquest jo *real*, aquest jo al qual s'accedeix per l'escriptura, un jo despulat de la societat, és el que Proust ens ofereix. I així, exemplarment, crea una obra iniciàtica en la qual ens ensenya que l'art és l'única instància capaç d'alliberar-nos de les dificultats i de les decepcions de l'amor.

PROUST

Nova traducció catalana

Ens hem de felicitar que Viena Edicions hagi decidit endegar una nova traducció de la *Recerca*. Ja feia temps que la traducció de l'obra sencera feta a començaments dels anys 90 per Vidal Alcover només la podíem trobar a les biblioteques. Aquesta nova versió de *Combray* (desembre del 2009) i d'*Un amor d'en Swann* (novembre del 2010) –juntament amb *Noms de lloc: el nom és a dir*, tot el text de *Pel cantó d'en Swann*–, ha anat a càrrec de Josep Maria Pinto, traductor, assagista i poeta de sensibilitat molt proustiana. Tant de bo la traducció de tota l'obra continuï i puguem anar convivint uns anys amb aquest text.

Si bé aquests dos llibres que ara tenim al nostre abast representen només el 15% del total de la *Recerca*, en són el començament i, en aquest sentit, són cabdals perquè és allà on es posa en joc la finalitat de la producció sencera. Per al lector que no conegui Proust, és recomanable llegir-les amb calma. Les frases, llargues i plenes de subdivisions, són comparables a aquells objectes fractals que contenen en si mateixos la ca-

pacitat de reproduir-se en espirals, i amb aquestes frases aconsegueix unes descripcions que no són pures, sinó que ens arrossegueu d'una sensació a una altra, d'un sentiment a un altre, delimitant una impressió molt propera a la vivència real, que és una vivència inscrita enmig d'una multitud de vivències anteriors.

Una de les particularitats que deixa una empremta fonda al lector quan llegeix *Combray*, i que probablement prové de l'ascendència jueva de Proust, és la importància de la memòria. L'autor fa un esforç colossal per desenterrar del passat el material que ha contribuït a crear el protagonista. Aquest descobriment es fa a través del que s'ha anomenat memòria involuntària, una memòria que no provoquem des del present, sinó que prové de la mateixa vida, lligada a una olor, a un gust, a la visió d'un objecte, i que origina el retorn espontani d'una vivència sepultada en el passat. Es tracta d'experiències atzaroses que ens ensenyen alguna cosa essencial. De cop i volta, el gust d'un menjar (la famosa magdalena), l'olor d'una casa o el timbre d'una veu al telèfon,

ens desvela el passat: un temps anterior ens ve a trobar i ens parla de la nostra vida amb una força inusual: "Però quan no subsisteix res d'un passat antic, després de la mort dels éssers, després de la destrucció de les coses, només l'olor i el gust, més fràgils però més vivaços, més immaterials, més persistents, més fidels, romanen encara durant molt de temps, com ànimes, recordant, esperant, expectants, sobre les ruïnes de tota la resta, suportant sense vincular-se, sobre la goteta quasi impalpable, l'edifici immens del record", hi llegim.

'Un amor d'en Swann'

Un amor d'en Swann es pot llegir com una novel·la independent perquè s'allunya del protagonista i se centra en Charles Swann, un personatge fascinant: discret i elegant, gran coneixedor de l'art, distingit, que mai presumeix de les seves relacions tot i ser amic íntim del príncep de Gal·les. Tota la narració passa abans que neixi el protagonista, i la seva funció dins l'obra global és explicar-nos una història d'amor, d'infidelitat i de gelosia entre Charles Swann i Odette de Crécy, que

serà un model dels diferents amors que viuran personatges contemporanis del narrador i ell mateix amb Albertine. Conté moments preciosos, com la descripció de la sonata de *Vinteuil*, una obra musical per violí i piano que impressiona profundament Swann i l'implica en la seva relació tumultuosa amb Odette. L'audició de la sonata escoltada diverses vegades anirà acompanyant els canvis profunds que s'operen en el seu amor per Odette. Un altre cop l'art, com ens dirà tota l'estètica literària proustiana, serà l'únic mestre que ens indicarà la veritat del que sentim i vivim.

Per acabar, volíem assenyalar que, quan Proust va tenir llest *Pel costat de Swann*, tingué grans dificultats per publicar-la. Avui, quan llegim aquesta obra, no ens sorprèn gaire el seu estil dens i travat, però quan va arribar a les editorials el 1912, la primera impressió que causà fou tan estranya que l'editor de Gallimard, ni més ni menys que André Gide, el va rebutjar i el mateix autor es va haver de fer càrrec de l'edició, a Éditions Grasset. Dos anys més tard, Gide va escriure una carta a Proust lamentant-ho: "Des de

fa uns dies, no puc deixar el vostre llibre. Ostres, per què m'és tan dolorós que m'agradi tant? [...] El rebuig d'aquest llibre restarà com l'error més greu de la N.R.F. [...] i un dels remordiments més punyents de la meua vida. Per a mi, vós éreu aquell que freqüenta les cases de Mme. X o Y, el que escriu a *Le Figaro*. Us feia del costat dels Verdurin, un esnob, un *amateur* mundà".

Amb aquestes paraules, Gide corrobora –potser sense saber-ho– les idees literàries de Proust, dona fe que la vida exterior i el caràcter no tenen res a veure amb el talent del jo literari, amb aquell jo profund que a les nits, en una solitud absoluta, aboca els records i els pensaments en una escriptura artística capaç de copsar la totalitat de la vivència. De fet, no és endebades que Proust troba en aquest procés d'escriptura el sentit de la seva pròpia vida i la lucidesa per a comprendre's, tal com fa proclamar al protagonista d'*El temps retrobat*, el darrer llibre de la *Recerca*: "La veritable vida, la vida per fi descoberta i aclarida, l'única vida en conseqüència realment viscuda, és la literatura". *